2019-016

Archeologienota Gentbrugge Jean Jaurèslaan

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

3-7-2019

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Gentbrugge Jean Jaurèslaan (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het totale plangebied is 12 478m² groot, de deelzone waarbinnen de werken zullen plaatsvinden is echter kleiner, nl. 9292m². Het totale plangebied heeft een langgerekte vorm en is oost-west georiënteerd. Het plangebied doet momenteel dienst als groenzone en parkgebied gelegen achter de woningen langsheen de zuidelijke zijde van de Jean Jaurèslaan en is begroeid met gras en verschillende bomen. Op het terrein zijn verspreid enkele kleine gebouwtjes aanwezig. In de noordwestelijke hoek van het plangebied zijn er 2 uitwegen aanwezig naar de Jean Jaurèslaan. De meest westelijke uitweg is een bestaand pad dat verder naar het zuiden doorloopt tot buiten het plangebied.

Het plangebied bevindt zich op ruime afstand van de dichtstbij gelegen dorpskernen (Gentbrugge n het noorden, Ledeberg in het noordwesten), iets ten westen van de begin 18de eeuw aangelegde Brusselsesteenweg. Afgaande op de 18de-eeuwse kaarten bevond het zich dan in een schaars bebouwde omgeving, die gedomineerd werd door landbouwgronden en bossen. Geleidelijk aan verschijnt er vanaf de tweede helft van de 19de eeuw meer bebouwing langs de Brusselsteenweg. Lands deze weg vestigen zich eind 19de-begin 20ste eeuw diverse tuinbouwbedrijven, vermoedelijk worden er rond 1900 ook enkele serres gebouwd in de noordoostelijke hoek van het terrein. Deze serres – of hun opvolgers – zouden hier ca. 100 jaar aanwezig blijven. Na 1910 maar voor 1937 wordt de Jean Jaurèslaan aangelegd. In de tweede helft van de 20ste eeuw verschijnt de huidige aangrenzende bebouwing langs deze straat en de Brusselsesteenweg. Het plangebied zelf bleef steeds een groene long binnen de dichte bebouwing, na 1990 werden de serres afgebroken. Het terrein evolueerde naar een parkgebied met verspreid enkele kleine gebouwtjes. Afgaande op de historische kaarten en luchtfoto's hebben geen grootschalige bodemingrepen plaatsgevonden op het plangebied. Het terrein bevindt zich op de noordoostelijke flank van een noord-zuid georiënteerde heuvelrug, die het zuidelijke deel van Gentbrugge domineert, en helt licht af naar het oosten. Het oosten van de gemeente wordt ingenomen door een nat en lagergelegen gebied nabij de Schelde, de Gentbrugse meersen, waar amper bebouwing is. In de omgeving van het plangebied – waar wel een dichte bebouwing aanwezig is - zijn geen natuurlijke waterlopen aanwezig. De bodem bestaat uit een matig droge zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont. Op archeologisch gebied is de omgeving van het plangebied ongekend. De gekende sites in de buurt verwijzen vooral naar omwalde sites met een oorsprong in de late middeleeuwen of de nieuwe tijd, en die enkel gekend zijn via cartografisch onderzoek. Er vonden de laatste jaren 2 proefsleuvenonderzoeken plaats op enige afstand ten oosten van het plangebied, waarbij vooral de aanwezigheid van een gebouwplattegrond uit de late ijzertijd opvallend is. Andere sporen waren van recente oorsprong. Deze onderzoeken situeren zich echter op de natte, lage gronden nabij de Schelde, op terreinen met andere landschappelijke kenmerken als het plangebied, en zijn dus minder relevant. Om toch enige

inschatting te kunnen voorleggen van het archeologisch potentieel van het plangebied, kan op basis van de landschappelijke kenmerken – veraf van een natuurlijke waterloop, geen afdekkende bodemlagen aanwezig, podzolbodem niet meer intact – een lage verwachting voor in situ bewaarde steentijd artefactensites gegeven worden. De archeologische verwachting betreft voornamelijk sites met grondsporen, die kunnen dateren uit het neolithicum, de metaaltijden, de Romeinse periode en/of de middeleeuwen. Vermoedelijk hebben er geen grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het terrein, waardoor dergelijke sites – indien aanwezig – goed bewaard kunnen zijn onder de teelaarde.

Binnen het totale plangebied gebeuren er op 2 zones geen werken: een grotere zone in het zuidoostelijke deel en een kleine rechthoekige zone in het westelijke deel van het plangebied. Beide zones blijven behouden als parkgebied. In de overige zone van het plangebied worden de gebouwtjes afgebroken en worden de bomen gerooid. Vervolgens wordt het terrein bouwrijp gemaakt. Er worden 27 woningen gebouwd: 25 woningen in een langgerekt lint achter de woningen langsheen de Jean Jaurèslaan (loten 21-25), en dan nog 2 woningen die worden ingeplant langsheen de Jean Jaurèslaan (loten 26 en 27). De woningen in het lint worden naar het zuiden georiënteerd, naar een nieuw aan te leggen betonpad van ca. 2m breed waarvan links en rechts een 1m brede zone in grasdallen wordt voorzien. Onder het pad wordt een gescheiden rioleringsstelsel aangelegd. Het betonpad zal in het westen aansluiten op het bestaande pad, dat echter ook opnieuw wordt aangelegd en voorzien van riolering. In het oosten zal het betonpad aansluiten op een bredere, nieuwe aan te leggen wegenis die vanuit de Jean Jaurèslaan naar het zuiden zal lopen en uitmonden in een parkeerzone. Net ten westen van deze nieuwe wegenis wordt woning lot 27 aangelegd. Langsheen de nieuwe wegenis en langsheen het betonpad worden enkele bufferzones voor wateropvang gegraven. Achter de woningen van loten 1 tot en met 25 wordt een tuinzone voorzien, met achteraan elk lot een zone voor het optrekken van tuinbergingen. Achter deze tuinbergingen wordt een kruiwagenpad voorzien dat van oost naar west loopt en de scheiding vormt tussen loten 1 tot 25 en de bestaande woningen langsheen de Jean Jaurèslaan. In het oosten sluit dit kruiwagenpad aan op de nieuwe wegenis, in het westen op het nieuwe betonpad. Met uitzondering van de 2 zones waar geen werken gebeuren, zullen er aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het plangebied: het bouwrijp maken van het terrein, bodemingrepen voor aanleg van de nutsleidingen en van de interne wegenis, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen en de groenzone. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een ongekende archeologische verwachting door het gebrek aan archeologisch onderzoek op de zandrug in het zuiden van Gentbrugge. Wel kan besloten worden dat er een lage verwachting is voor in situ bewaarde steentijd artefactensites, en een hogere verwachting voor sites met grondsporen. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio ten zuiden van Gent, waarover archeologisch quasi niks gekend is. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de gronden pas worden verkaveld onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning. Op dit moment bevinden er zich bovendien nog een groot aantal bomen op het terrein, en kan er geen verder vooronderzoek uitgevoerd worden. De zones waar geen werken gebeuren, worden uitgesloten van verder vooronderzoek.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Gentbrugge, Jean Jaurèslaan

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 107483,38 en Y: 190857,92; X: 107897,72 en Y: 191080,97

Oppervlakte volledig plangebied: 12 478m²

Oppervlakte zone geplande werken: 9 292m²

Kadastergegevens: Gent, afdeling 23 Gentbrugge, Sectie B, perceel 491B5, 491D4, 491K4, 491S4, 491T5, 491B5, 491X4, 491Y4, 491Z4, 495N5, 495S4, 495Y3, 496N

Enkel de zone van de geplande werken (9 292m²) komt in aanmerking voor verder vooronderzoek.

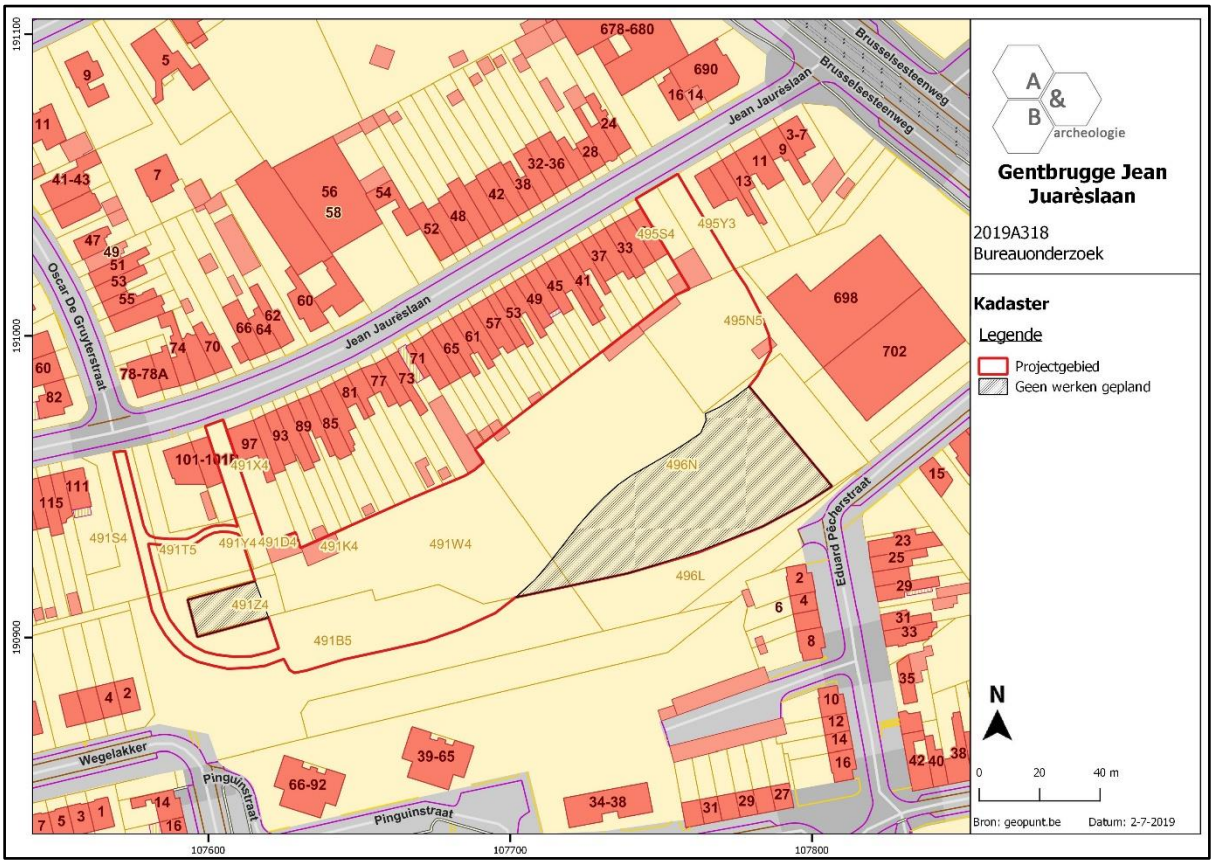

Figuur 1 Aanduiding van het onderzoeksgebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het onderzoeksgebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

Het is noodzakelijk dat het terrein vrij is van obstakels voorafgaand de start van het verder vooronderzoek. Dit betekent dat op de percelen waar nog bomen staan, deze moeten verwijderd worden. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat de stronken blijven staan, deze worden ook niet uitgefreesd. Indien de gebouwtjes voorafgaand het verder vooronderzoek zouden verwijderd worden (wat niet noodzakelijk is), dan worden deze afgebroken tot op maaiveld. Op die manier wordt vermeden dat er ongedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. Stronken en funderingen kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van 6 proefsleuven: 4 parallelle sleuven mee met de lengterichting van het plangebied zodat de helling goed in kaart kan worden gebracht, en met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt; en 2 sleuven met een afwijkende oriëntatie in de uitstulpingen aan de Jean Jaurèslaan. Gezien de beperkte afmetingen en werkruimte van de paden in het westen worden hier geen sleuven aangelegd. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

De onderzoekszone heeft een oppervlakte van 9 292m². Er wordt 10%, oftewel ca. 929m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 232m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 1161m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

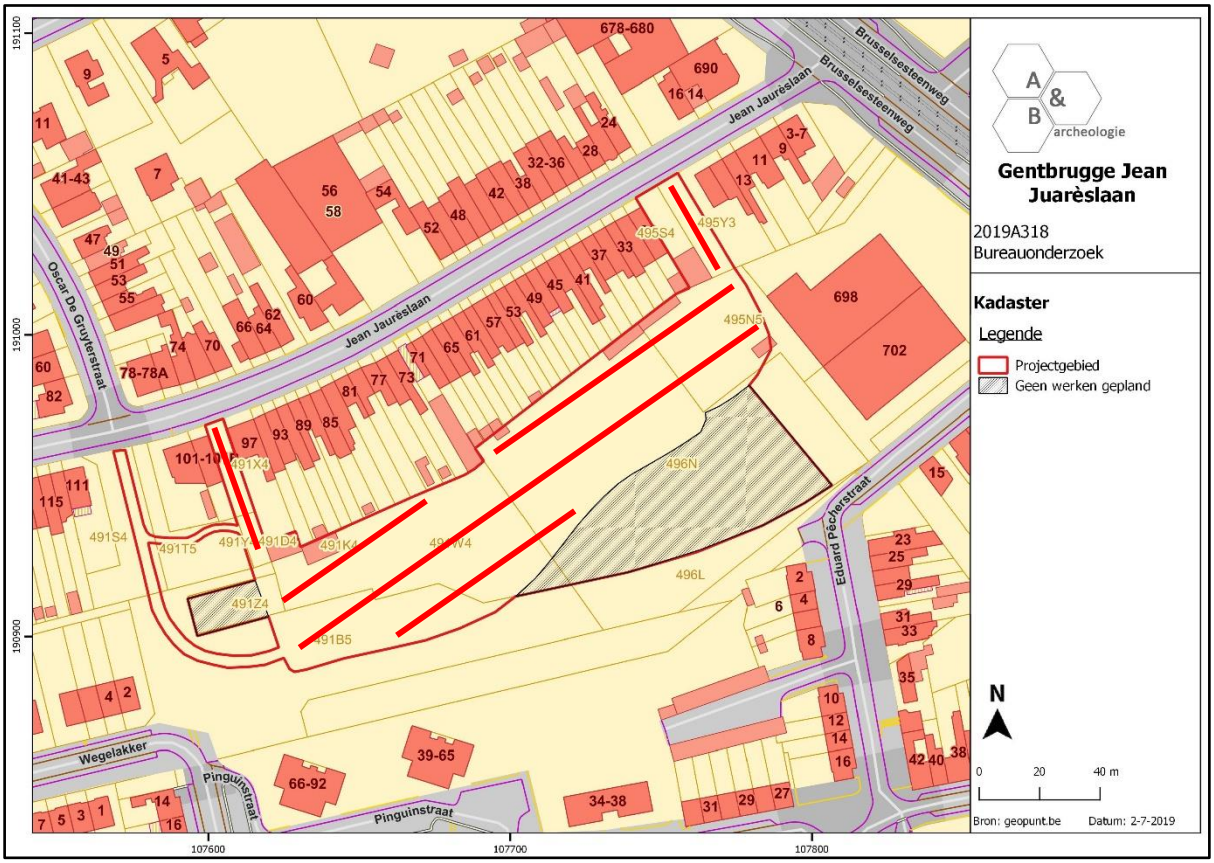

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.